

Janusz Mariański

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Katolicka moralność małżeńsko-rodzinna w ocenie młodzieży akademickiej

Polska – w przeciwieństwie do wielu krajów zachodnich – nie jest zbyt zaawansowana w proces odrzucania małżeństwa jako instytucji konstytuującej rodzinę. W społeczeństwie polskim instytucja małżeństwa nadal stanowi podstawę związków, a odsetek formalnych związków małżeńskich należy do najwyższych w Europie. Na formalny charakter rodziny polskiej wskazują też dane statystyczne mówiące o tym, że w naszym kraju panny i kawalerowie, wiążąc się z kimś, rzadko decydują się na życie w wolnych, nieformalnych związkach. Rodzina polska wyróżnia się na tle innych krajów europejskich swym formalnym charakterem. Trzeba jednak podkreślić, że wśród młodych Polaków tylko nieco więcej niż dwie trzecie badanych jest zdecydowanych w przyszłości zawrzeć formalny związek małżeński (Mariański, 2022, s. 291–292; Smyła, 2022, s. 15–27).

Słusznie podkreśla Rafał Boguszewski, że Polacy nie rezygnują ze swojej tożsamości religijnej, ale równocześnie przyswoili sobie wiele idei i rozwiązań o charakterze moralnym, które nie są zgodne z oficjalną nauką Kościoła katolickiego. „Coraz wyraźniej uwidaczniają się symptomy <sekularyzacji moralności>, która wyraża się w tym, że Polacy w coraz mniejszym stopniu odczuwają potrzebę religijnego uzasadniania własnych zasad moralnych i w wielu kwestiach deklarują poglądy moralne niezgodne z wyznawaną przez siebie religią. Nierzadko dotyczy to osób określających się jako wierzące (a nawet głęboko wierzące) oraz regularnie praktykujące religijnie. Przypisywanie sobie wysokiej religijności, a – tym bardziej – ponadprzeciętnej moralności bardzo często wiąże się z jednoczesnym przyzwoleniem na stosowanie środków antykoncepcyjnych, seks przedmałżeński, rozwody itp.” (Boguszewski, 2015, s. 28; Slany, 2010, s. 103–115).

Badania socjologiczne potwierdzają hipotezę, że negatywne przemiany w moralności, opartej na nauczaniu Kościoła katolickiego, dotyczą moralności małżeńsko-rodzinnej, szczególnie zaś moralności seksualnej (Adamczyk, 2012, s. 127–129; Štefaňak, 2009a, s. 286–301). Moralność podbudowana kościelnym systemem etycznym wydaje się osiągać w niektórych kwestiach tzw. stan krytyczny. Sytuacja zasadniczej, niemal fundamentalnej niepewności i niejasności oraz ambiwalencji, urastającej do rangi zasady organizującej życie moralne, wskazuje na pojawienie się czegoś, co można by określić jako moralność postmodernistyczną. Wolność całkowitą, graniczącą z dowolnością, każdy może wypełnić swoją treścią. Analizy socjologiczne wskazują, że deklarowana ogólna wiara religijna dość

często koreluje negatywnie z kościelnie ukształtowanymi postawami moralnymi. Można by odnieść do młodzieży polskiej, w mniejszym stopniu do pokolenia ludzi dorosłych, tezę o zmniejszającym się związku wiary religijnej z wynikającymi z niej postawami moralnymi. Autonomiczna jednostka staje się niejednokrotnie ostateczną i jedyną instancją dla samej siebie. Chce sobie przyswoić z życia tyle, ile chce, i nikt w tym, także i Kościół, nie powinien jej przeszkadzać (Adamski, 2015, s. 121–136; Rola, 2016, s. 369–386; Kotowska-Wójcik, 2020, s. 62).

„W dobie intensywnych przemian również podstawowa komórka społeczna, jaką jest rodzina, podlega różnorodnym przeobrażeniom. Zmieniają się preferowane oraz realizowane modele życia rodzinnego, przekształceniom ulegają relacje wewnątrzrodzinne, wreszcie samo rozumienie rodziny nie jest już tak jednoznaczne jak kiedyś. Wynika to m.in. ze wzrostu liczby rozwodów i separacji, a także liczby rodziców samotnie wychowujących dzieci, opóźniania decyzji matrymonialnych, wstrzymywania się od prokreacji lub całkowitej rezygnacji z posiadania dzieci, wzrostu liczby jednoosobowych gospodarstw domowych czy też coraz większej popularności związków nieformalnych, o których prawa zabiega część środowisk społecznych. Jedno się jednak nie zmienia: rodzina – jakkolwiek rozumiana – wciąż ma dla Polaków ogromne znaczenie i stanowi podstawową wartość ich codziennego życia” (Boguszewski, 2013, s. 15; Badora, 2020, s. 1–5).

W kilku ostatnich dekadach moralność małżeńsko-rodzinna przejawiająca się w rzeczywistych postawach i zachowaniach Polaków ulegała powolnym przekształceniom, idącym szczególnie w kierunku osłabienia religijnych motywacji postaw i zachowań moralnych. Zagrożona została zarówno spoistość i stabilność rodziny, jak i sama sakramentalna instytucja małżeństwa. Socjologowie potwierdzają hipotezę, że negatywne przemiany w moralności opartej na nauczaniu Kościoła katolickiego dotyczą szczególnie moralności małżeńsko-rodzinnej. Na ogół jest akceptowana norma nakazująca wierność małżeńską, w mniejszym stopniu norma stojąca na straży życia nienarodzonych dzieci. W wyraźnym kryzysie są normy związane z nierozzerwalnością małżeństwa, z czystością przedmażeńską, regulacją poczęć i zapłodnieniem pozaustrojowym *in vitro*. W świetle stosunkowo wysokich wskaźników autodeklaracji wiary i praktyk religijnych można powiedzieć, że potwierdza się – przynajmniej częściowo – hipoteza, według której rzeczywista moralność małżeńska i rodzinna kształtuje się dość często niezależnie od wskazań religii i Kościoła. W tej dziedzinie zaznacza się szczególnie wyraźnie krytyka etyki nakazów i zakazów oraz przejście od chrześcijańskiego systemu norm do bliżej nieokreślonego czy wręcz laickiego systemu aksjologicznego.

Niezależnie od zmian idących w kierunku permissywnizmu i relatywizmu moralnego, należy ogólnie podkreślić, że autonomizację postaw i zachowań moralnych katolików polskich i ogółu Polaków oraz uniezależnianie się moralności od religii widać szczególnie

wyraźnie w odniesieniu do norm życia małżeńskiego i rodzinnego. Wielu katolików te normy akceptuje warunkowo, częściowo kwestionuje, a niektóre zdecydowanie odrzuca. Rozdźwięk pomiędzy moralnym nauczaniem Kościoła katolickiego oraz poglądami i zachowaniami katolików zaznacza się w sprawach związanych z życiem seksualnym, normami moralnymi regulującymi pożycie małżeńskie i z nierozzerwalnością małżeństwa. Na poziomie ogólnych wartości i norm moralnych związku moralności z religijnością są bardziej dostrzegalne, na poziomie konkretnych wartości i norm prorodzinnych rozdziew pomiędzy religijnością i moralnością staje się o wiele bardziej wyrazisty. Nie istnieje jedna, obowiązująca wszystkich moralność (Kopka, 2009, s. 29-41; Smyczek, 2009, s. 163-178).

W warunkach ponowoczesności każdy ma prawo do eksperymentowania w swoim życiu, także i w dziedzinie wyborów moralnych, nie tylko według zasady „albo – albo”, lecz według zasady „nie tylko – lecz także”. Czasy ponowoczesne wiążą się z konstruowaniem własnej tożsamości osobowej i społecznej. Taka osobowość nie jest dana „raz na zawsze”, odgórnie, lecz musi być ustawicznie tworzona. W działaniach ludzi współczesnych trudno dostrzec bezpośredni związek z wartościami i normami bezwzględными (Slany, 2006; Štefaňak, 2009b, s. 179-195). Współczesny kontekst społeczno-kulturowy nie sprzyja kształtowaniu się wyraźnej świadomości w zakresie fundamentalnych zagadnień moralnych, nie ułatwia recepcji moralnego przesłania Kościoła katolickiego w świadomości ludzi wierzących. Ogólny kierunek przemian w moralności małżeńsko-rodzinnej można określić jako powolne przechodzenie od moralności bezwzględnego zakazu, do moralności indywidualnego osądu. Kryterium oceny jest często redukowane do sytuacji korzyści i indywidualanej użyteczności.

W rzeczywistości społecznej nie istnieje jedna moralność, lecz różne jej postaci (polimorficzna, zróżnicowana, „wielojęzyczna” moralność). Nie może być zresztą inaczej, bowiem w ponowoczesnej rzeczywistości społeczno-kulturowej jest wiele niejednoznaczności, ambiwalencji, efemeryczności, fragmentaryzacji, płynności itp., związanych z radykalnymi zmianami i przekształceniami (płaszczyzna społeczna). Z drugiej strony młodzież znajduje się w fazie wchodzenia w dorosłość, co wiąże się z kwestionowaniem dotychczasowej tożsamości charakterystycznej dla okresu dzieciństwa i poszukiwaniem nowych źródeł sensu własnej egzystencji (płaszczyzna indywidualna). Niepewność i nieprzewidywalność sytuacji społecznych, charakteryzujące współczesne społeczeństwa, stanowią trudne i wymagające środowisko dla funkcjonowania młodego pokolenia.

Uniwersum moralne wielu Polaków, zwłaszcza młodzieży, jest jakimś kompromisem między wartościami religijnymi i świeckimi. Część ludzi młodych nie potrafi dostrzec tego wszystkiego, co jest pozytywne i wartościowe w katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej. Sprzyja temu działalność rozmaitych ugrupowań społecznych, które stawiają

sobie jako cel walkę o tzw. nowoczesną antykoncepcję, legalne przerywanie ciąży oraz liberalne wychowanie seksualne dzieci i młodzieży. Oskarżają one Kościół katolicki o konserwatyzm i niedemokratyczność w podejściu do zagadnień planowania rodziny. Sekularyzacja sterowana i spontaniczna sprzyjają w konsekwencji obniżaniu się rygorystyki w dziedzinie etyki małżeńsko-rodzinnej (Baniak, 2022, s. 825–871).

Na płaszczyźnie symbolicznej w społeczeństwie polskim rodzina jest nadal dość powszechnie akceptowana jako wartość podstawowa, wśród najważniejszych wartości życia codziennego szczęście rodzinne zajmuje niezmiennie pierwsze miejsce (Baniak, 2022, s. 211–214). Szczegółowe i bardziej konkretne wartości związane z życiem małżeńskim i rodzinnym odznaczają się już niższą aprobatą. Przeprowadzane badania socjologiczne nad postawami wobec norm zabraniających stosowania środków antykoncepcyjnych i przerywania ciąży wskazują na znaczne utrwalanie się mentalności będącej przejawem laickiego sposobu wartościowania. Upowszechniający się permissywnizm moralny, nawet jeżeli pozornie wydaje się przejawem szacunku dla wolności i respektu dla zdolności decydowania, którą dysponuje każdy człowiek, prowadzi w rzeczywistości do erozji tradycyjnych wartości małżeństwa i rodziny.

Te procesy przemian w moralności małżeńsko-rodzinnej zaznaczają się szczególnie w środowiskach młodzieży akademickiej. Poniżej zreferujemy wybrane wyniki z badań socjologicznych zrealizowanych wśród młodzieży akademickiej w XXI wieku. Problemem w społeczeństwie polskim jest nie tylko społeczne zakwestionowanie niektórych aspektów małżeństwa i rodziny, lecz także trudność w urzeczywistnianiu wysokich oczekiwań pod adresem małżeństwa i rodziny, jakie stawia etyka katolicka (Nagórny, 2008, s. 87–116).

Postawy młodzieży akademickiej wobec katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej w świetle badań ogólnopolskich

W przekazie wartości związanych z rodziną ważne miejsce przypada normom odnoszącym się do życia małżeńskiego. Kościół katolicki głosi nie tylko ogólne zasady etyczne, których potrzebuje każde społeczeństwo, ale także wchodzi w konkrety życia, m.in. małżeńsko-rodzinne, opierając swoje rozwiązania na ewangelicznej wierze. Moralność chrześcijańska zakłada szczególnie charakter porządku normatywnego, bowiem nakazy i zakazy etyczne są ustanowione przez Boga i tym samym włączone w porządek sfery *sacrum*. Naruszenie normy moralnej jest tu traktowane jako podważenie porządku religijnego (grzech). Dla chrześcijaństwa rodzina stanowi ważną część niemal Boskiego porządku. Kościół katolicki podkreśla wspólnie z dużym naciskiem wartość ludzkiego życia („kultura życia”). W życiu społecznym rzeczywista moralność małżeńsko-rodzinna jest poddana różnorodnym prądom liberalnym i permissywnym.

Wydaje się, że współczesne trendy kulturowe, zorientowane bardziej na wzorec indywidualnej samorealizacji i osobistej pomyślności (z prawem do swobodnej ekspresji seksualnej włącznie) niż na umocnienie wspólnoty rodzinnej, zaczynają się coraz wyraźniej ujawniać w społeczeństwie polskim, zwłaszcza w młodym pokoleniu. W polu zagrożenia znajduje się nie tylko sakramentalna instytucja małżeństwa, ale i swoistość i stabilność rodziny. Związki partnerskie przed ślubem, jeżeli nawet nie są jeszcze powszechnie praktykowane, to są już powszechnie akceptowane. Upowszechnia się klimat swobody seksualnej, dla której kościelne zakazy i nakazy nie są już dostatecznym hamulcem. Religia usiłuje czynić człowieka mniej lub bardziej odpowiedzialnym za jego działania w tej dziedzinie, ideologie laickie wiele mu wybaczą, a nawet na wiele pozwalają.

W społeczeństwie polskim, a zwłaszcza w środowiskach młodzieżowych, rośnie przyzwolenie społeczne na zachowania potępiane przez Kościół katolicki jako zagrażające zarówno rodzinie jako takiej i poszczególnym wartościom prorodzinnym. Katolickie wartości i normy moralne są dostosowywane do potrzeb indywidualnych. Trudno jest jednak jednoznacznie określić, czy w dwóch ostatnich dekadach mieliśmy do czynienia w społeczeństwie polskim z wahaniem opinii, czy też z wyraźną zmianą świadomości moralnej Polaków. Wiele wskazuje na to, że powoli odchodzimy od ekskluzywnej logiki „albo – albo”, do logiki inkluzywnej „zarówno to, jak też i tamto”. Opinia publiczna jest w wielu kwestiach podzielona, nawet w tak istotnych sprawach jak problem aborcji. Jej legalizacja w szerszym zakresie niż obecnie będzie z pewnością jednym z ważnych sporów w przyszłości.

W socjologii można badać stopień akceptacji przez młodzież podstawowych i wtórnych norm moralnych; po drugie, stopień zgodności zachowań rzeczywistych z tymi normami; po trzecie, uzasadnienie tych norm, zakres ich obowiązywania (czy należy ich przestrzegać we wszystkich sytuacjach, czy też uznaje się sytuacje zwalniające z obowiązku ścisłego i bezwzględnego przestrzegania norm). W wielu badaniach empirycznych respondenci ustosunkowali się do wybranych zachowań zakazanych w katolickiej etyce małżeńsko-rodzinnej: współżycie seksualne w okresie oficjalnego narzeczeństwa, współżycie seksualne po ślubie cywilnym a przed ślubem kościelnym, zdrada małżeńska, rozwód, stosowanie środków antykoncepcyjnych, przerywanie ciąży. Zmiany, jakie dokonały się i dokonują w sferze intymności, są bardzo wyraźne, mają nie tyle ewolucyjny ile rewolucyjny charakter.

Wśród ogółu studentów polskich w 2014 roku stosowanie środków antykoncepcyjnych uznało za zdecydowanie dopuszczalne 69% badanych, za raczej dopuszczalne – 22%, za raczej niedopuszczalne – 3%, za zdecydowanie niedopuszczalne – 4%, trudno powiedzieć – 2%; współżycie seksualne przed ślubem (odpowiednio) – 58%, 27%, 6%, 5%, 3%; rozwód – 40%, 30%, 15%, 7%, 7%; przerywanie ciąży – 12%, 25%, 22%, 31%, 9%;

niewierność małżeńska – 3%, 3%, 22%, 68%, 4%. Stosowanie środków antykoncepcyjnych akceptowało 91% badanych studentów (odpowiedzi „zdecydowanie dopuszczalne” i „raczej dopuszczalne”), 85% – współzycie seksualne przed ślubem, 70% – rozwód, 37% – przerywanie ciąży i 6% – niewierność małżeńską. Postawy studentów uznających się za katolików i dodatkowo deklarujących się jako praktykujący są z pewnością nieco odmienne. Łącząc odpowiedzi „raczej niedopuszczalne” i „zdecydowanie niedopuszczalne” otrzymujemy wskaźnik przeciętny dla pięciu sytuacji wynoszący 36,6%.

Jakkolwiek aborcję uznawało za dopuszczalną jedynie 37% badanych studentów polskich, to zdecydowana większość spośród nich nie była przeciwna dopuszczalności aborcji przez prawo w określonych przypadkach. Legalność aborcji (dopuszczalność przez prawo) aprobowano 93% badanych w sytuacji, gdy zagrożone jest życie matki; 70% – gdy zagrożone jest zdrowie matki; 87% – gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa; 67% – gdy wiadomo, że dziecko urodzi się ciężko chore; 21% – gdy kobieta jest w trudnej sytuacji materialnej; 17% – gdy kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej; 21% – gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka; 14% – aborcja powinna być całkowicie zakazana (Guzik, Marzęcki, Stach, 2015; s. 151–152 i 192).

Wśród studentów polskich w 1988 roku 41,7% badanych uznało współzycie seksualne przed ślubem za dopuszczalne, 22,0% – to zależy, 22,3% – za niedopuszczalne, 10,6% – trudno powiedzieć i 3,4% – brak odpowiedzi (w 2017 roku odpowiednio: 67,3%, 15,1%, 8,6%, 5,8%, 3,3%); stosowanie środków antykoncepcyjnych (odpowiednio) – 46,0%, 26,6%, 16,6%, 6,9%, 4,0% (w 2017 roku – 71,8%, 15,5%, 4,7%, 3,8%, 4,3%); zdrada małżeńska – 1,7%, 23,1%, 62,9%, 8,3%, 4,0% (w 2017 roku – 3,7%, 9,7%, 80,0%, 3,4%, 3,3%); rozwód – 22,6%, 50,0%, 19,4%, 3,4%, 4,6% (w 2017 roku – 29,1%, 47,0%, 14,1%, 6,3%, 3,5%); przerywanie ciąży – 6,0%, 29,7%, 59,1%, 1,7%, 3,4% (w 2017 roku – 17,0%, 40,1%, 31,9%, 7,2%, 3,9%). W 1988 roku przeciętny wskaźnik dopuszczalności pięciu analizowanych sytuacji odnoszących się do moralności małżeńsko-rodzinnej kształtował się na poziomie 23,6%, to zależy – 30,3%, niedopuszczalne – 36,0%, trudno powiedzieć – 6,2%, brak odpowiedzi – 3,9% (w 2017 roku odpowiednio – 37,8%, 25,5%, 27,8%, 5,3%, 3,6%). Stanowisko Kościoła katolickiego w tych sprawach w pełni podzielało 36,0% badanych studentów (próba ogólnopolska) w 1988 roku i 27,8% – w 2017 roku (spadek o 8,2%), całkowicie nie podzielało odpowiednio – 23,6% i 37,8% (różnica 14,2%) (Sroczyńska, 2018, s. 94–108).

Podsumowując wyniki badań socjologicznych z 2017 roku, Maria Sroczyńska stwierdza: „Najwyższe wskaźniki liberalizmu moralnego, obejmujące po dwie trzecie studentów, dotyczą stosowania środków antykoncepcyjnych i współzycia seksualnego przed ślubem, a rozwód jest akceptowany przez co trzeciego respondenta. Z kolei w granicach <oczywi-
 stości kulturowej> znajduje się negatywna ocena zdrady małżeńskiej (deklarowana przez

80% ankietowanych), postrzeganej jako akt godzący w istotę więzi seksualnej, emocjonalnej i psychicznej łączącej partnerów. Studenci w zdecydowanej większości odrzucają zatem możliwość podejmowania zachowań naruszających (tak jak w wypadku zdrady) zarówno religijne, jak i świeckie kryteria dobra w relacjach międzyludzkich. Natomiast przerywanie ciąży nie budzi już tak jednoznacznych reakcji, za niedopuszczalne uznaje je co trzecia młoda osoba, a prawie połowa uzależnia ocenę aborcji od szczególnych okoliczności (jak można domniemywać – dozwolonych przez obowiązujące w Polsce prawo). Jedynie co szósty respondent pozostaje zwolennikiem pro-choice w bardzo ważnej kwestii związanej z ochroną życia poczętego. Co ciekawe, w ocenie studentów rozpad małżeństwa łączy się najczęściej z relatywizacją oceny moralnej (blisko połowa wskazań), a tylko co trzeci ankietowany uznaje rozwód za dopuszczalny” (Sroczyńska, 2018, s. 107–108).

W badaniach socjologicznych zrealizowanych w 2020 roku przez Pracownię Badawczą Polskiego Pomiaru Postaw i Wartości Instytutu Nauk Socjologicznych UKSW w Warszawie, zrealizowanych wśród studentów studiów stacjonarnych w wybranych uczelniach w Polsce, zapytano m.in. o dopuszczalność wybranych sytuacji i zachowań z zakresu etyki życia małżeńsko-rodzinnego w ich życiu osobistym. W odniesieniu do przerywania ciąży 47,8% badanych odpowiedziało „tak”, 40,9% – nie i 11,3% – trudno powiedzieć; stosowanie środków antykoncepcyjnych (odpowiednio) – 84,7%, 12,2%, 3,1%; rozwód – 60,7%, 32,7%, 6,6%; zdrada małżeńska – 11,0%, 84,9%, 4,2%; życie w związku nieformalnym – 70,4%, 26,2%, 3,4%.

Przeciętny wskaźnik aprobaty („tak”) wybranych sytuacji i zachowań kształtował się na poziomie 54,9%, dezaprobaty („nie”) – 39,4% i niezdecydowania („trudno powiedzieć”) – 5,7%. Kobiety nieco rzadziej niż mężczyźni charakteryzowały się niższym poziomem aprobaty ocenianych sytuacji i zachowań (54,8% wobec 55,4%); osoby będące w wieku 18–20 lat nieco rzadziej niż w wieku 25 lat i więcej (52,6% wobec 55,1%); mieszkający na wsi rzadziej niż mieszkający w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców (49,3% wobec 60,2%); wierzący i regularnie praktykujący rzadziej niż niewierzący i niepraktykujący (29,1% wobec 78,1%). Zebrane dane empiryczne wskazują, że moralność małżeńsko-rodzinną staje się coraz bardziej autonomiczna i często niezależna od religijności. Potwierdzają to deklaracje dopuszczające sytuacje i zachowania będące w sprzeczności z moralnością katolicką (Zaręba, 2020, s. 46–62).

Przemiany w świadomości prorodzinnej młodzieży akademickiej idą w kilku rozbieżnych kierunkach. Silne są tendencje sekularyzacyjne i te związane z indywidualizacją moralną, ale także przeciwstawne im tendencje reewangelizacyjne (kontrsekularyzacja). Wiele faktów wskazuje na to, że w przemianach wartości i norm prorodzinnych mieszają się pozytywne i negatywne aspekty, a niekiedy zaznaczają się nawet sprzeczne tendencje. Efektem tych oddziaływań jest fakt, że niejednokrotnie w świadomości zbiorowej

młodych Polaków współistnieją „stare” i „nowe” wartości. Nie grozi nam – przynajmniej w najbliższej przyszłości – jakaś katastrofa w świecie wartości. Można raczej mówić o swoistej ambiwalencji przemian wartości prorodzinnych, o szansach i ryzyku, o stratach i zyskach, o poszerzającej się sferze przyzwolenia społecznego na postawy i zachowania dezaprobowane w modelu moralności głoszonej w Polsce przez Kościół katolicki (Felchner, 2017, s. 301–302; Kocik, 2002, s. 332).

W świetle badań empirycznych można twierdzić, że świadomość moralna młodych Polaków ulega procesom pluralizacji i relatywizacji, że odeszli już oni daleko od kategorycznych norm moralnych w kierunku sytuacyjnie uwarunkowanych imperatywów etycznych. Wyznawana przez nich etyka mieści się jakby pośrodku między legalizmem i sytuacjonizmem, często zaś ewaluje w kierunku absolutnej niezależności od religii. Zapowiada to głęboki i zarazem szeroki kryzys podstawowych pojęć moralnych.

Dokonujące się przemiany w moralności małżeńskiej i rodzinnej to nie tylko „dziedzictwo” poprzedniego systemu politycznego lub efekt działalności środowisk lewicowo-liberalnych wrogich Kościołowi katolickiemu, ale i szerszych oraz trwalszych przejawów narastania tendencji indywidualistyczno-wolnościowych, akcentujących prawo jednostki do określania tego, co jest dobre i co złe w sensie moralnym. Uwolnienie się spod wszelkiej kontroli i więzów odpowiedzialności nakłada się na inną tendencję, według której wzory postępowania społecznie akceptowane są tym samym moralnie dozwolone.

Młodzież polska nie jest zabezpieczona przed procesem liberalizacji w sferze życia moralnego. Poszczególne elementy moralności ulegają szybkim, niekiedy znacznym przemianom, inne charakteryzują się względną trwałością. Zmiany zachodzące w dziedzinie moralności mają zarówno pozytywny, jak i negatywny charakter. Bardziej zaznaczają się zmiany negatywne, zwłaszcza związane z moralnością małżeńsko-rodziną. Kwestionuje się dość często naukę moralną Kościoła katolickiego jako „niezyciową” i nie odpowiadającą wymogom nowoczesności. Wskazania Kościoła w dziedzinie życia małżeńskiego i rodzinnego tracą powoli znaczenie jako jedynych czy głównych wytycznych działania i uzasadniania norm moralnych. Zmienia się struktura świadomościowa młodzieży w kierunku etyki sytuacyjnej i permissywnej (Štefaňak, 2020, s. 36–43).

Procesy zagrożenia etosu chrześcijańskiego w społeczeństwie polskim nie negują faktu, że w odniesieniu do pewnej części Polaków można mówić o pogłębieniu religijności, także na płaszczyźnie moralności małżeńsko-rodzinnej. Ich postawy i zachowania są wynikiem dokonania świadomego wyboru. Obserwowane symptomy kryzysu moralnego nie znaczą, by nastąpił całkowity rozdział między religią i moralnością, a katolicy rezerwowali sobie prawo decydowania, które z przykazań moralnych regulujących życie indywidualne i społeczne będą respektować i w jakim zakresie. Niezbędność religii i Kościoła dla

utrzymania poziomu moralnego w społeczeństwie, pozytywna rola motywacji religijnej w moralnym rozwoju osobowościowym, są dość często podkreślane, a w ostatnich latach nawet wzrosły. Związki między postawą religijną a moralną układają się rozmaicie w poszczególnych środowiskach społecznych.

Postawy młodzieży akademickiej wobec katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej w różnych środowiskach społecznych

Zacieranie się różnicy między dobrem i złem moralnym (według kryteriów religijnych) obserwuje się i w wielu dziedzinach działalności ludzkiej. Fakt ten oznacza nie tylko zmianę preferencji czy przyzwolenie społeczne, nasila się odchodzenie od ogólnie obowiązujących dotychczas wartości i norm. Zmiany społeczne, które wywołują i wspierają nowe formy małżeństwa i rodziny, wydają się poniekąd w ofensywie. Socjologowie podkreślają, że społeczeństwa współczesne ewoluują w stronę permissywności, a nawet relatywności. Jeżeli chcemy znaleźć ślady czy wyraźną obecność tzw. ponowoczesnej moralności w społeczeństwie polskim, wówczas należy badać uznawane przez Polaków wartości i normy odnoszące się do seksu i płciowości, czy szerzej moralności małżeńsko-rodzinnej. Prawdopodobnie następuje w tej dziedzinie trwałe odrzucenie absolutnych standardów moralnych. Oddzielenie moralności od religii wskazuje na wyraźną tendencję sekularyzacji w świadomości moralnej młodzieży polskiej. „W dzisiejszym świecie nie ma już wielu obszarów z ustalonymi regułami postępowania, we wszystkich sferach życia możliwe są alternatywy, wszystko mogłoby być inne, wiele rzeczy można by robić inaczej. I każdy niemal stale musi dokonywać wyborów, musi podejmować decyzje. Supermarkety, z ich nieprzebraną ofertą, są symbolem nie tylko wyborów dokonywanych przy zakupach, lecz także wyborów życiowych. Pluralizm zmusza do dokonywania wyborów” (Neuner, 2001, s. 229–265).

Jeżeli nawet istnieje jeszcze znacząca różnica między młodzieżą polską i zachodnioeuropejską zarówno w religijności, jak i moralności, to tendencja do kwestionowania kościelnej moralności w sprawach seksualnych już wyraźnie zaznacza się również w środowiskach młodzieży polskiej. Postawy młodzieży w odniesieniu do moralności seksualnej nie dostosowują się do uczestnictwa kultowego. Część z tych, którzy chodzą do kościoła, nie akceptuje nauki moralnej Kościoła. Od praktyk religijnych do życia prawdziwie chrześcijańskiego droga jest bardzo daleka. Być może takie kwestie jak aborcja, środki antykoncepcyjne, rozwody, współżycie seksualne przed ślubem nie wydają się istotne z punktu widzenia ich indywidualnej religijności. Tezę tę wydają się potwierdzać wyniki badań socjologicznych zrealizowanych w różnych środowiskach społecznych.

Wśród studentów pięciu uczelni lubelskich w 2004 roku 88,1% badanych utożsamiało się z wyznaniem rzymskokatolickim, 1,2% – było wyznania prawosławnego i 7,7% – nie utożsamiało się z żadnym wyznaniem. Prawie dwie trzecie spośród nich podawało, że obecnie znajduje się już w związkach nieformalnych (63,1%); 71,0% respondentów akceptowało współżycie seksualne przed zawarciem małżeństwa, 17,0% – tolerowało takie zachowania i 11,0% – nie tolerowało; 33,3% badanych prowadziło regularne współżycie małżeńskie, 33,0% – nieregularne, 28,0% – nie rozpoczęło jeszcze współżycia seksualnego. Pozostali studenci byli niezdecydowani lub nie udzielili odpowiedzi. Inicjację seksualną miało już za sobą ponad 66% badanych studentów, nawet wśród głęboko wierzących 36% badanych dopuszczało inicjację seksualną przed zawarciem małżeństwa, wśród wierzących – 84%, wśród niewierzących – 100%. Spośród ogółu badanych studentów zdecydowana większość uważała, że małżeństwo jest potrzebne i ponad 83% spośród nich chce je zawrzeć, gdyż małżeństwo daje stabilizację, poczucie bezpieczeństwa i chroni przed samotnością. Małżeństwo z dziećmi jako najodpowiedniejszą dla siebie formę życia wybrało 87,5% ankietowanych studentów. Równocześnie prawie połowa badanych akceptowała związki kohabitacyjne (49,5%) (Jaguś, 2005, s. 66–68; 2008, s. 160–163).

Studenci Akademii Rolniczej w Lublinie w 2007 roku ustosunkowali się w ankiecie do wybranych norm katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej. Wolną miłość i seks bez ograniczeń 25,3% badanych studentów uznawało za dopuszczalną, 38,0% – to zależy, 26,8% – niedozwolone i 9,9% – nie umiem powiedzieć; współżycie seksualne przed ślubem kościelnym (odpowiednio) – 49,6%, 26,6%, 15,1%, 8,7%; zdrada małżeńska – 2,7%, 9,2%, 84,4%, 3,7%; rozwód – 15,1%, 47,6%, 32,0%, 5,2%; stosowanie środków antykoncepcyjnych – 60,5%, 25,3%, 9,9%, 4,2%; przerywanie ciąży – 6,0%, 37,2%, 52,6%, 4,2%. Przeciętny wskaźnik pełnej aprobaty sześciu norm katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej kształtował się na poziomie 26,5%, częściowej aprobaty i dezaprobaty („to zależy”) – 30,6%, dezaprobaty pełnej – 36,8% i niezdecydowania w ocenach – 6,0% (Adamczyk, 2008, s. 256).

Wśród studentów pierwszego roku różnych uczelni w Szczecinie w pierwszej dekadzie XXI wieku zdecydowana większość badanych akceptowała podejmowanie współżycia seksualnego przed zawarciem małżeństwa (84,8%). Niewielką grupę stanowiły osoby nie akceptujące takich doświadczeń przed ślubem (7,8%) lub nie miały jednoznacznego stanowiska w tej kwestii (7,4%). Studenci nieco częściej niż studentki akceptowali współżycie seksualne przed ślubem (87,6% wobec 82,2%). Według deklaracji badanych studentów 74,0% spośród nich miało już za sobą inicjację seksualną. Nieco inaczej kształtowały się oceny osób czekających z decyzją o podjęciu życia seksualnego do momentu zawarcia małżeństwa: pozytywnie – 55,0%, negatywnie – 14,3%, brak zdania – 30,7%. Opinie pozytywne znacznie częściej wyrażały kobiety niż mężczyźni (62,7% wobec 46,9%), (Komorska-Pudło, 2013, s. 317–318).

W listopadzie 2007 roku przeprowadzono badania socjologiczne w kilku ośrodkach akademickich. Objęci zostali nimi studenci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz w Wyższej Szkole im. prof. Tarnowskiego w Tarnobrzegu (973 studentów). Respondenci ustosunkowali się do niektórych norm moralnych o proveniencji katolickiej, według podziału na osoby religijne i niereligijne. Osoby religijne w 16% uznawały trwały związek bez ślubu za dopuszczalny, 54% – za niedopuszczalny, 30% – to zależy od okoliczności lub trudno powiedzieć, natomiast osoby niereligijne (odpowiednio) – 89%, 0%, 11%; rozwód: osoby religijne – 6,5%, 53,0%, 40,5%, osoby niereligijne – 60%, 2%, 38%; zdrada małżeńska: osoby religijne – 1,5%, 91,5%, 7%, osoby niereligijne – 7,5%, 58,5%, 34%; wolna miłość, seks bez ograniczeń: osoby religijne – 6%, 67%, 27%, osoby niereligijne – 38%, 17%, 45%; współżycie seksualne przed ślubem kościelnym: osoby religijne – 25,5%, 50%, 24,5%, osoby niereligijne – 92%, 2%, 6%; przerywanie ciąży: osoby religijne – 1,5%, 81%, 17,5%, osoby niereligijne – 36%, 7,5%, 56,5%; eutanazja: osoby religijne – 5%, 68%, 27%, osoby niereligijne – 49%, 4%, 47% (Korczyński, 2015, s. 344–346).

Wśród studentów łódzkich z pierwszej dekady XXI wieku prawie połowa badanych wypowiadała się pozytywnie na temat wspólnego zamieszkania partnerów przed podjęciem decyzji o ślubie (49%), 7% wyraziło sprzeciw wobec takiej praktyki, natomiast co czwarty ankietowany wyraził aprobatę „pomieszkiwania” u siebie partnerów nie na stałe. Pozytywne stanowisko wobec stosowania środków antykoncepcyjnych wyraziło 90% respondentów, co oznacza, że praktyka ta jest powszechnie aprobowana. Większość studentów dopuszczała możliwość aborcji tylko w przypadkach dozwolonych przez prawo, 17% było całkowicie przeciwnych aborcji, natomiast co piąty nie wyraził sprzeciwu. Połowa respondentów uważała, że rozwód jest zawsze dopuszczalny, co trzeci badany dopuszczał rozwód jedynie w szczególnych sytuacjach, natomiast sprzeciw temu rozwiązaniu wyraził co dziesiąty ankietowany (Majdzińska, Śmigielski, 2009, s. 104–107).

Wśród studentów uczelni bydgoskich w 2011 rok zdecydowana większość badanych aprobowała rozwód, jeżeli istnieją ku temu poważane powody – 76,8% ankietowanych; 12,1% – było przeciwnych bez względu na przyczyny; 3,7% – akceptowało rozwody bez względu na przyczyny; 7,3% – trudno powiedzieć. Wśród powodów uzasadniających rozwód były wymieniane: przemoc w małżeństwie i rodzinie – 90,8%; uzależnienie od alkoholu, narkotyków itp. – 65,7%; powody finansowe – 53,7%; brak fizycznego kontaktu – 43,5%; niezgodność co do liczby planowanych dzieci – 27,0%; znalezienie innego partnera – 19,0%; zdrada – 7,7%; nieustanne kłótnie – 3,8%; bez istnienia istotnych przyczyn – 0,7%. Rozwodom coraz częściej sprzyja indywidualizm, który przekonuje, że każdy ma prawo do osobistego szczęścia (Lewicka, 2014, s. 111–115).

Wśród studentów pięciu uczelni lubelskich w 2012 roku przerywanie ciąży zostało ocenione jako dozwolone przez 9,4% badanych, 34,4% – to zależy od okoliczności, 52,9% – niedozwolone, 2,8% – trudno powiedzieć i 0,6% – brak odpowiedzi; stosowanie środków antykoncepcyjnych (odpowiednio) – 62,0%, 22,0%, 10,2%, 5,2%, 0,7%; współzycie seksualne przed ślubem kościelnym – 52,8%, 17,4%, 17,6%, 11,3%, 1,0%; rozwody – 26,4%, 53,6%, 14,2%, 4,9%, 0,9%. Zbiorczy wskaźnik akceptacji czterech norm katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej kształtował się na poziomie 23,7% (Uniwersytet Przyrodniczy – 16,1%, Uniwersytet Medyczny – 24,7%, Politechnika Lubelska – 26,0%, UMCS – 18,9%, KUL – 33,6%), dezaprobaty – 37,6%, relatywizacji („to zależy”) – 31,9%, niezdecydowania – 6,0% i braku odpowiedzi – 0,8% (Kozak, 2014, s. 423–426).

Studenci psychologii w uczelni niepublicznej w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym w Lublinie w 2018 roku w 32,82% aprobowali tzw. związki nieformalne, 42,75% – nie aprobowali, 16,03% – uznawali je za kwestię osobistego wyboru i 8,40% – nie miało zdania w tej sprawie. W całej zbiorowości młodzieży akademickiej 34,35% badanych nie akceptowało aborcji, a 11,45% – dopuszczało aborcję, 51,15% – dopuszczało aborcję w szczególnych przypadkach i 3,05% – nie miało zdania w tej sprawie; 80,15% ankietowanych opowiadało się za stosowaniem antykoncepcji, 12,97% – było przeciwnych i 6,97% – to niezdecydowani; 62,60% – akceptowało eksperymenty *in vitro*, 18,32% – nie akceptowało; 19,08% – niemający zdania w tej sprawie (Stepulak, 2019, s. 216–222).

Badania socjologiczne przeprowadzone w latach 2010–2015 wśród studentek dwóch uczelni: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego na Wydziale Zamiejscowym w Stalowej Woli oraz Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu dotyczyły małżeństwa i alternatywnych form życia małżeńsko-rodzinnego. Wśród studentek KUL 76,9% badanych planowało spędzić swoją przyszłość w tradycyjnym związku małżeńskim (ślub kościelny), 6,0% – w związku małżeńskim, ale tylko ślub cywilny, 1,7% – w związku partnerskim, ale bez żadnego ślubu, 0,0% – w samotności, być może tylko z dzieckiem, 0,0% – w luźnych związkach partnerskich, 15,4% – trudno powiedzieć; studenci WSH w Radomiu (odpowiednio) – 84,0%, 5,9%, 2,6%, 1,1%, 0,7%, 5,6% (Więckiewicz, 2016, s. 395–415; 2017, s. 139).

Młodzież akademicka w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej w drugiej połowie XXI wieku oceniała dość krytycznie normy katolickiej moralności małżeńsko-rodzinnej. W całej zbiorowości studentów i studentek 88,0% badanych stwierdziło, że zagrożenie życia matki jest istotnym powodem, dla którego można dokonać przerwania ciąży; 81,8% – gdy ciąża jest skutkiem gwałtu, 59,6% – gdy jest kalectwo lub wada wrodzona dziecka; 22,9% – gdy kobieta w ciąży jest nieletnia. Pozostałe przyczyny usprawiedliwiające aborcję (ciąża krzyżuje plany życiowe; ojciec dziecka jest alkoholikiem; rodzice nie chcą

mieć więcej dzieci; kobieta jest niezamężna) uzyskiwały niższą aprobatę. Tzw. kompromis aborcyjny zawarty w ustawie z 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży uzyskuje bardzo wysoki poziom aprobaty wśród młodzieży akademickiej (Szauer, 2019, s. 364).

Wśród studentek i studentów z terenu diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 8,5% badanych wyraziło pogląd, że kontakty seksualne powinny podejmować się po ślubie; 66,9% – współżycie seksualne mogą podjąć kochający się ludzie, bez konieczności zawierania ślubu; 22,9% – seks nie wymaga ani miłości, ani małżeństwa; 1,7% – nie interesują się tymi sprawami. Respondenci zadeklarowali u siebie inicjację seksualną regularną z jednym partnerem (45,7%), regularną z różnymi partnerami (11,1%), okazjonalnie (23,9%). Co piąty badany nie podjął inicjacji seksualnej (19,3%). W całej zbiorowości młodzieży akademickiej ponad 61% ankietowanych aprobowało antykoncepcję jako dopuszczalną moralnie, 28,0% – aprobowało ją pod pewnymi względami, 4,5% – nie dopuszczało moralnie zabiegów zabezpieczeń antykoncepcyjnych. Pozostali ankietowani nie mieli zdania w tej sprawie albo nie udzielili odpowiedzi (Szauer, 2019, s. 378–379 i 387).

„Moralność małżeńska wydaje się nieco odległa od norm kościelnych, zwłaszcza w kwestii nierozzerwalności i etyki seksualnej. Widać to w postrzeganiu cech małżeństwa, gdzie młodzież wskazuje na świecki wymiar małżeństwa, a wobec zasady nierozzerwalności ujawnia potrzebę możliwości opuszczenia niewygodnego związku małżeńskiego. Sam nakaz nie jest interpretowany przez młodzież jako prawo boskie. Ponadto respondenci oddzielają współżycie seksualne od samego małżeństwa, które nie stanowi warunku koniecznego do podjęcia współżycia” (Szauer, 2019, s. 249).

Rozdzielanie seksu i prokreacji, współżycie przedmałżeńskie, aprobata stosowania środków antykoncepcyjnych, aborcji i rozwodów, traktowanie nowo narodzonego dziecka jako ograniczenia własnej swobody czy zagrożenie dla kariery życiowej, kohabitacja – to tylko hasła wywoławcze. Wśród młodzieży akademickiej upowszechnia się tendencja do permissywnego postrzegania życia seksualnego, Kościół zaś chce rozwiązywać wielkie problemy moralne związane z małżeństwem i rodziną, nawołując ją do etycznego stylu życia. Wielu katolików nie dostrzega w tych kwestiach optyki religijnej. Kryzys moralny jest rozumiany jako proces dezinstytucjonalizacji moralności chrześcijańskiej i przejawia się najdotkliwiej w wybiórczym traktowaniu oferty moralnej Kościoła, aż po jej całkowite odrzucenie. Dezinstytucjonalizacja oznacza, że religia i moralność nie są w takiej mierze jak dawniej zinstytucjonalizowane i społecznie sankcjonowane.

Wielu młodych Polaków czuje się bardziej „producentami” niż adresatami norm moralnych. Sprzyja temu wybujały indywidualizm, który pociąga za sobą kruchość relacji międzyludzkich, zniechęca ludzi młodych do zawierania małżeństwa, wynaturza więzi

rodzinne i „doprowadza do traktowania każdego członka rodziny jako samotnej wyspy, sprawiając dominację w niektórych przypadkach idei podmiotu, który tworzy się zgodnie z własnymi pragnieniami traktowanymi jako absolut. Dołącza do tego także kryzys wiary, który dotknął wielu katolików i który często tkwi u podstaw kryzysu małżeństwa i rodziny (Relatio Synodi, 2014, s. 15).

Wielu Polaków znajduje się w sytuacji dysonansowo-stresowej. Nie ma zgodności pomiędzy osobiście uznawanym systemem wartości a systemem wartości wynikającym z religii, między oficjalnymi oczekiwaniami Kościoła wobec rodziny a jej społeczną rzeczywistością. Część katolików żyje według reguł i norm, które nie mają legitymizacji w Kościele, moralność traktuje jako sprawę prywatną, przyznaje sobie prawo decydowania o tym, co jest dobre, a co złe, odrzucając jednocześnie normy o charakterze kategorycznym. *Dissens* między wartościami upowszechniającymi się w społeczeństwie a wartościami związanymi z wiarą religijną jest znaczny. Dochodzi do napięć między indywidualnymi wartościami a oficjalnymi zobowiązaniami normatywnymi, co może w przyszłości sprzyjać kształtowaniu się pozakościelnej religijności i moralności (Štefaňak, 2014, s. 102–110; 2019, s. 203–215).

Pewne tendencje wśród młodzieży, zmierzające do osłabienia podstawowych orientacji moralnych, mających dawniej silne zakorzenienie w tradycji i w Kościele, są już czytelne, świadczą one o umacnianiu się permissywnej moralności. Młodzież nie jest jednak całkowicie zdezorientowana, chociaż żyje w niepewnym i niestabilnym, pod względem wartości, świecie. Jej świadomość aksjologiczna nie jest nihilistyczną pustynią, ale też nie jest bezpieczną fortecą. Jeżeli nawet twierdzenie, że Europa Zachodnia jest objęta rozległymi procesami radykalnego relatywizmu i sceptycyzmu jest nieco przesadne, to niewątpliwie tego rodzaju procesy przemian w moralności są już częściowo dostrzegalne także w Polsce, zwłaszcza w środowiskach młodzieżowych. W europejskim kręgu kulturowym poszerzanie się tolerancji i permissywizmu jest wyraźnym i trwałym trendem, a nawet – być może – megatrendem cywilizacyjnym. Nie mamy jednak pewności, że trendy z minionych dekad będą kontynuowane, zaś długotrwałe prognozy są niepewne.

Kryzys religijny i moralny jest rozumiany jako proces dezinstytucjonalizacji moralności chrześcijańskiej i przejawia się najdobitniej w wybiórczym traktowaniu moralnej oferty Kościoła katolickiego, aż po jej całkowite odrzucenie. Dezinstytucjonalizacja oznacza, że religia i moralność nie są w takiej mierze jak dawniej zinstytucjonalizowane i społecznie sankcjonowane, niektóre ich elementy podlegają głębokiej transformacji (np. w kwestii regulacji poczęć). Znaczna część młodych i dorosłych Polaków znajduje się w sytuacji dysonansowo-stresowej. Nie ma zgodności pomiędzy osobiście uznawanym systemem wartości a systemem wartości wynikającym z religii, między oficjalnymi kościelnymi oczekiwaniami wobec rodziny a jej społeczną rzeczywistością. Część katolików żyje według reguł i norm, które nie mają legitymizacji w Kościele.

Badania socjologiczne potwierdzają dokonywanie się przemian w świadomości Polaków w zakresie problemów związanych z moralnością małżeńsko-rodzinną. Aborcja, stosowanie środków antykoncepcyjnych, rozwód, wolna miłość nie są już zjawiskami piętnowanymi społecznie i moralnie w takiej mierze jak w przeszłości. Tworzenie się miłości między mężczyzną i kobietą, doznawanie przyjemności, odczucia emocjonalne są równie ważne, a dla wielu może nawet ważniejsze niż wymiar prokreacji w małżeństwie, często egoistyczne „ja” staje się podstawowym źródłem wartości związanych z małżeństwem i rodziną. Trzeba jednak podkreślić, że socjologowie o orientacji empirycznej częściej interesują się kwestionowaniem i przekraczaniem norm moralnych niż ich treścią czy uznaniem społecznym i zbyt pospieszenie mówią o „katastrofie aksjologicznej”.

W świadomości prorodzinnej Polaków obserwujemy eklektyczne połączenie katolickiego i zsekularyzowanego systemu wartości. W sferze ogólnych deklaracji wartości prorodzinne wydają się bardziej związane z doktryną moralną Kościoła katolickiego (teza ewangelizacyjna), a na poziomie bardziej konkretnych postaw i zachowań ewoluują one w kierunku indywidualizmu i permissyvizmu (sekularyzacja i indywidualizacja). W konsekwencji można mówić o postępującej inflacji niektórych wartości i norm prorodzinnych, co jest związane między innymi z tym, że jednostki we współczesnych społeczeństwach mają bardzo dużo możliwości wyborów aksjologicznych, nie ułatwiających bynajmniej budowania własnej tożsamości osobowej i społecznej (Kwak, 2015, s. 11–26).

Uwagi końcowe

Zreferowane wybrane wyniki z badań socjologicznych i sondaży opinii publicznej nad wartościami i normami moralności małżeńskiej i rodzinnej nie są w pełni porównywalne i nie prowadzą do jednoznacznych wniosków, przynajmniej gdy chodzi o precyzyjne oszacowania poziomu aprobaty i dezaprobaty wartości i norm prorodzinnych o proveniencji katolickiej. Nie zawsze stawiane respondentom pytania mają tę samą formę, referowane wyniki empiryczne pochodzą z różnych środowisk społecznych. W ocenie uzyskanych wyników empirycznych trzeba też uwzględnić czynnik czasu (część przywoływanych badań była realizowana w pierwszej dekadzie XXI wieku). Można by ogólnie szacować, że w środowiskach młodzieży akademickiej w Polsce około 20% badanych aprobuje wartości i normy katolickiej etyki małżeńskiej i rodzinnej, około 50% prezentuje postawy selektywne i około 30% całkowicie odeszło od tej moralności. W odniesieniu do całego społeczeństwa aprobatą tych wartości i norm kształtuje się na poziomie około 30%, aprobatą częściową i dezaprobatą częściową (postawy selektywne) – 50% i pełna dezaprobatą – 20%. Gdybyśmy chcieli oszacować wyłącznie postawy katolików wobec wartości i norm prorodzinnych, należałoby przyjęte wskaźniki nieco zmienić w kierunku

większej aprobaty tych norm i wartości prorodzinnych (wzrost aprobaty przynajmniej o 5%). Wszystkie proponowane oszacowania mają jedynie charakter prawdopodobny, a bardziej precyzyjne procedury obliczeń mogłyby wprowadzić nawet znaczące korektury (Dyczewski, 2012, s. 9–38; Budzyńska, 2014, s. 78; Mariański, 2018, s. 455–477).

Aprobata katolickich norm moralności małżeńsko-rodzinnej jest zróżnicowana ze względu na rodzaj ocenianych norm moralnych. W 2017 roku pełną i zdecydowaną aprobatę normy zakazującej współżycia seksualnego przed ślubem (niedopuszczalne) deklaroowało 8,6% badanych studentów polskich, 4,7% – normę zakazującą stosowania środków antykoncepcyjnych, 80,8% – zdrady małżeńskiej, 14,1% – rozwodów, 31,9% – przerywania ciąży. W odniesieniu do niektórych kwestii można już mówić o daleko posuniętej delegitymizacji religijnego wymiaru moralności małżeńsko-rodzinnej. Z pewnością rzeczywistość moralna w omawianej sprawie jest nieuporządkowana i wieloznaczna, a decyzje ludzkie, w odróżnieniu od abstrakcyjnych zasad moralnych, są ambiwalentne (Bauman, 1996, s. 45; Cichosz, Gąsior, Szast, 2022, s. 119–158).

Dla wielu młodych ludzi nauczanie Kościoła na temat moralności seksualnej to zwykły system retoryki, który nie jest brany na poważnie. Sfera seksu rządzi się odmienną logiką i zasadami niż te, które sugeruje religia chrześcijańska, a zwłaszcza Kościół katolicki. Seks jest oceniany według satysfakcji lub jej braku, a nie według reguł moralności katolickiej. Znaczna część młodzieży szkolnej nie podtrzymuje stanowiska Kościoła w sprawie nierozzerwalności małżeństwa. Obserwuje ona, że znaczna część zawartych małżeństw kończy się rozwodem. W społeczeństwach współczesnych o charakterze pluralistycznym, będących społeczeństwami doznań, w których reorganizacja życia społecznego dokonuje się wokół konsumpcyjnego rynku, kształtują się odmienne niż dawniej więzi między ludźmi. Nabierają one charakteru tymczasowości i krótkotrwałości. „Nacisk, jaki kładzie się na szczęście osobiste i samorealizację, doprowadził do tego, że wiele osób uznało swoje związki za mało satysfakcjonujące” (Goodman, 1997, s. 194; Koseła, 2006, s. 16–26). Dyssatisfakcja czerpana ze związku małżeńskiego jest – według wielu – wystarczającą przyczyną rozwiązania małżeństwa. Można przypuszczać, że w warunkach narastającej „spirali rozwodów” przyzwolenie społeczne na tego typu zachowania będzie wzrastać.

Poglądy niezgodne z nauczaniem moralnym Kościoła wyraża młodzież, która w przeważającej większości przeszła przez pełną edukację religijną w szkole, co świadczy o postępującym procesie indywidualizacji i sekularyzacji moralności. Przemiany moralności małżeńskiej i rodzinnej w Polsce wpisują się w trendy charakterystyczne dla społeczeństw ponowoczesnych. Powiedzenie: „Polacy są religijni, ale mało moralni” lub „młodzież jest religijna, ale ma swoją moralność”, nawet jeżeli nie do końca jest prawdziwe, to pokazuje kierunek przemian w mentalności Polaków, czyli znaczący „rozziew” pomiędzy dość powszechnie deklarowanymi postawami proreligijnymi a postawami

i zachowaniami moralnymi ludzi wierzących na co dzień. Moralność w swoich wymiarach społecznych nabiera coraz bardziej swoistego, kalejdoskopowego zróżnicowania, daleko idącej płynności i nieokreśloności. Wielu katolików w Polsce traktuje w sposób peryferyjny doktrynę moralną Kościoła, zwłaszcza w sprawach małżeńskich i rodzinnych, nie opuszczają oni swojego Kościoła, ale go sekularyzują od wewnątrz (Kowalewski, 2022, s. 65–78; Więckiewicz, 2022, s. 97–118). Dane empiryczne wskazują na silne procesy odchodzenia od zinstytucjonalizowanych form moralności, co w Polsce oznacza w istocie odchodzenie od moralności kształtowanej głównie przez Kościół katolicki. W konsekwencji wielu katolików nie uznaje tych odchyłeń od ortodoksji katolickiej za grzech i nie wyznaje tych grzechów w sakramencie pokuty (spowiedź). Część religijnych wartości staje się przedmiotem negocjacji, kojarzą się one z przykrymi ograniczeniami jako przeciwieństwo szczęścia, lub stają się przedmiotem swobodnego wyboru.

Według socjologa poznańskiego Józefa Baniaka: „Nastawienie badanej młodzieży szkolnej i akademickiej do katolickiej moralności seksualnej ulegało zmianie w przyjętym okresie na przełomie XX i XXI wieku. Uogólnienie wyników badań socjologicznych zrealizowanych w obu częściach tego okresu pozwala na wniosek, że zmiana ta dotyczy spadku odsetka młodzieży w obu grupach w obecnym wieku akceptującego w pełni i bez zastrzeżeń zasady katolickiej moralności seksualnej we wszystkich jej zakresach, w zestawieniu z odsetkiem tej młodzieży z ubiegłego wieku, który był wtedy większy i bardziej stabilny. Ciągłość tradycyjnego podejścia młodzieży polskiej do katolickiej moralności seksualnej, w tym obejmującej etos małżeński i rodzinny, słabła stopniowo już w kolejnych dekadach XX wieku, nasilając się w końcowej jego dekadzie, żeby przybrać znacznie na sile w obecnym wieku, zwłaszcza w jego drugiej dekadzie. Odchodzenie młodzieży, jak wskazywali badacze w obu częściach przyjętego okresu, od zasad etycznych katolickiej moralności seksualnej nie było stabilne, raczej cechowała je swoista wahliwość i niespójność, na co złożyło się wiele różnych przyczyn, które charakteryzowały obie części tego okresu, zarówno w sytuacji kraju, jak i w sytuacji Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce i w szerszym zakresie jego funkcjonowania. O ciągłości i trwałości postaw wobec zasad katolickiej moralności seksualnej można mówić wyłącznie w odniesieniu do pewnego odsetka młodzieży szkolnej i akademickiej w Polsce, sięgającego w XX wieku ponad trzech piątych badanej populacji, a w obecnym wieku odsetka zbliżającego się do ponad dwóch piątych, co oznacza, że na przełomie wieków zmiana negatywna objęła ponad jedną piątą badanej młodzieży, przy czym odsetek ten jest nieco większy wśród studentów, przekraczając znacznie piątą część ich populacji” (Baniak, 2020, s. 31; Remiszewska, 2017, s. 27–39).

Socjologowie podkreślają, że moralność prorodzinna w społeczeństwach współczesnych staje się coraz bardziej autonomiczna, niezależna od religijności. Można mówić o swoistej

dysharmonii między doktryną moralną Kościoła a rzeczywistymi postawami katolików w zakresie moralności małżeńskiej i rodzinnej. W warunkach istnienia alternatywnych uniwersów symbolicznych, przyjmowane przez jednostkę uniwersum moralne jest jednym z wielu. Może ono podlegać stopniowemu rozpadowi, kształtować się jako nieuporządkowana struktura złożona z wielu niespójnych elementów wywodzących się z różnych źródeł, może wzmacniać się i zyskiwać nowe kształty kompatybilne z nowymi warunkami społeczno-kulturowymi lub kształtować się jako moralność prywatna. O ile dystansowanie się w sferze moralnej od nauczania Kościoła katolickiego uznamy za specyficzny wskaźnik sekularyzacji, to z pewnością można mówić o procesach sekularyzacyjnych, także w Polsce, już od dłuższego czasu (Szauer, 2013, s. 89–104; Rawicka, 2020, s. 135–154; Szymczak, Adamczyk, 2022).

Jeżeli nawet nie można mówić o „upadku moralnym” w społeczeństwie polskim, to z pewnością następuje wzrost permissywności i podważanie nakazów etycznych, które wywodzą się z nauczania Kościoła katolickiego. Z socjologicznego punktu widzenia mówi się o przemianach wartości, norm i ocen moralnych, niektórzy socjologowie nie chcą tego zjawiska nazywać kryzysem czy erozją świadomości moralnej, ale z punktu widzenia Kościoła, którego członkowie podważają jego nauczanie moralne, sprawa wygląda nieco inaczej. Mamy tu przecież odstępstwa od wartości i norm religijno-moralnych obowiązujących w tej wspólnotce religijnej. Wyłanianie się nowych wartości, norm i ocen moralnych niespójnych, a nawet sprzecznych z wyznawaną religią, może być uznane za erozję świadomości moralnej, a przynajmniej za symptom uniezależniania się moralności od religii.

Bibliografia

- „Relatio Synodi” III Nadzwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów: „Wyzwania duszpasterskie dla rodziny w kontekście nowej ewangelizacji” (5–19 października 2014 r.), *Wiadomości KAI* 2014, nr 44, s. 14–22.
- Adamczyk G., *Kondycja moralna społeczeństwa polskiego w świetle wyników badań socjologicznych*, [w:] *Sprawności moralne w wychowaniu – wyzwania i rzeczywistość*, (red.) I. Jazukiewicz, E. Kwiatkowska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012.
- Adamczyk T., *Postawy moralne studentów w warunkach zmiany społecznej*, [w:] *Wartości, postawy i więzi moralne zmieniającym się społeczeństwie*, (red.) J. Mariański, L. Smyczek, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
- Adamski F., *Czy rodzina jest niezbędna w procesie integralnego rozwoju człowieka?* *Roczniki Pedagogiczne* nr 1, 2015.
- Badora B., *Wartości w czasach zarazy*, Komunikat z badań CBOS nr 160, 2020.
- Baniak J., *Katolicka moralność seksualna w wyobrażeniach i ocenie polskiej młodzieży z perspektywy minionego trzydziestolecia*, *Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne* nr 1–2, 2020.
- Baniak J., *Religijność i moralność młodzieży polskiej w latach 1956–2018 na tle przemian cywilizacyjnych i społecznych. Studium socjologiczne*, Wydawnictwo Nauk Społecznych i Humanistycznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2022.
- Bauman Z., *Etyka ponowoczesna*, tłum. J. Bauman, J. Tokarka-Bakir, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Boguszewski R., *Rodzina – jej współczesne znaczenie i rozumienie*, [w:] *Rodzina i jej przemiany*, *Opinie i Diagnozy* nr 26, (red.) M. Grabowska, CBOS, Warszawa 2013.
- Boguszewski R., *Religia a życie codzienne, czyli m.in. o wyzwaniach dla Kościoła katolickiego w Polsce*, *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych* nr 4, 2015.
- Budzyńska E., *Młodzież europejska wobec aksjonormatywnych wyborów. Perspektywa międzygeneracyjna*, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica* nr 48, 2014.
- Cichosz M., Gąsior K., Szast M., *Idealy współczesnej młodzieży – ujęcie badawcze*, [w:] *Obraz rodziny i młodzieży pod koniec drugiej dekady XXI wieku. Wybrane aspekty*, (red.) M. Szast, B. Więckiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2022.
- Dyczewski L., *Więzi międzypokoleniowe w badaniach socjologicznych*, [w:] *Więzi międzypokoleniowe w rodzinie i kulturze*, (red.) W. Świątkiewicz, STUDIO NOA, Katowice 2012.
- Felchner A., *Rodzina w świecie wartości piotrkowskich studentów*, *Wychowanie w Rodzinie* nr 1, 2017.

- Goodman N., *Wstęp do socjologii*, tłum. J. Polak, J. Ruszkowski, U. Zielińska, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1997.
- Guzik A., Marzęcki R., Stach Ł., *Pokolenie '89. Aksjologia i aktywność młodych Polaków*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2015.
- Jaguś I., *Małżeństwo w opinii lubelskich studentów*, [w:] *Moralność współczesnego społeczeństwa polskiego. Założenia i rzeczywistość*, (red.) J. Baniak, Wydawnictwo UAM – Wydział Teologiczny, Poznań 2008.
- Jaguś I., *Plany matrymonialne młodzieży akademickiej w Lublinie*, *Małżeństwo i Rodzina* nr 1–2, 2005.
- Kocik L., *Wzory małżeństwa i rodziny. Od tradycyjnej jednorodności do współczesnych skrajności*, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2002.
- Komorowska-Pudło M., *Seksualność młodzieży przełomu XX i XXI wieku*, WAM, Kraków 2013.
- Kopka J., *Seksualność w systemach etycznych a postawy seksualne młodzieży*, [w:] *Wartości i postawy młodzieży polskiej*, t. 1, (red.) D. Walczak-Duraj, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.
- Korczyński T.M., *Polska młodzież o rodzinie, wartościach i własnej religijności. Analiza socjologiczna w paradygmacie socjologii wiedzy*, [w:] *Rodzina. Podstawy prawnoteologiczne*, (red.) J. Zimny, Stalowa Wola 2015.
- Koseła K., *Młodzi na początku XXI wieku*, Pastores. Kwartalnik poświęcony formacji kapłańskiej nr 1, 2006.
- Kotowska-Wójcik O.A., *Seks, małżeństwo, rodzina, ale czy wspólnota?*, t. III (Młodzież akademicka w dobie pandemii o sensie życia, relacjach i planach życiowych), Wydawnictwo Rys, Poznań 2020.
- Kowalewski T., *Zagrożenia rodziny jako środowiska wychowawczego*, [w:] *Obraz rodziny i młodzieży pod koniec drugiej dekady XXI wieku. Wybrane aspekty*, (red.) M. Szast, B. Więckiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2022.
- Kozak J., *Dzieci postmoderny? Studium socjologiczne nad religijnością studentów*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Sandomierz 2014.
- Kwak A., *Współczesna rodzina – czy tylko problem struktury zewnętrznej?*, [w:] *Rodzina wobec wyzwań współczesności*, (red.) I. Taranowicz, S. Grotowska, Oficyna Wydawnicza ARBORETUM, Wrocław 2015.
- Lewicka M., *Wzory życiowe studentów. Małżeństwo – rodzina – formy alternatywne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2014.
- Majdzińska A., Śmigielski W., *Wpływ religijności na decyzje dotyczące planowania życia rodzinnego studentów Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Przyszłość demograficzna Polski*, (red.) J.T. Kowalewski, A. Rossa, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.

- Mariański J., *Wartości prorodzinne w świadomości maturzystów puławskich (1994-2009-2016)*, Zeszyty Naukowe KUL nr 4, 2018.
- Mariański J., *Wartości moralne w świadomości maturzystów puławskich. Raport z badań socjologicznych zrealizowanych w latach 1994-2021*, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie, Lublin 2022.
- Nagórny J., *Problemy moralne współczesnej rodziny polskiej*, [w:] *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej. W 25. rocznicę adhortacji apostołskiej „Familiaris consortio”*. Przesłanie moralne Kościoła, (red.) K. Jeżyna, T. Zadykiewicz, KUL, Lublin 2008.
- Neuner P., *Psychospołeczne i polityczne uwarunkowania chrześcijaństwa dziś*, [w:] *Chrześcijaństwo jutra*. Materiały II Międzynarodowego Kongresu Teologii Fundamentalnej Lublin, 18–21 września 2001, (red.) M. Rusecki, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2001.
- Rawicka I., *Współczesna młodzież, jej poglądy i wyznawane wartości*, Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego nr 1, 2020.
- Remiszewska Z., *Młodzież akademicka i jej świat wartości. Komunikat z badań*, [w:] *Edukacja jutra. Wartości – Wychowanie – Kształcenie*, (red.) A. Kamińska, P. Oleśnicwicz, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2017.
- Rola M., *Wartości moralne w świadomości maturzystów lubelskich. Studium socjologiczne*, Standruk, Lublin 2016.
- Slany K., *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2006.
- Slany K., *Trwałość współczesnej rodziny polskiej*, [w:] *Między socjologią i teologią. Pola zainteresowań i badań naukowych Janusza Mariańskiego*, (red.) J. Baniak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Wydział Teologiczny, Poznań 2010.
- Smyczek L., *Postawy młodzieży licealnej wobec zasad katolickiej etyki małżeńskiej i rodzinnej*, [w:] *Wartości i postawy młodzieży polskiej*, t. 1, (red.) D. Walczak-Duraj, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.
- Smyła J., *Rodzina w kalejdoskopie współczesnych przemian*, Wychowanie w Rodzinie nr 1, 2022.
- Sroczyńska M., *Delegitymizacja religijnego wymiaru intymności małżeńsko-rodzinnej w ocenie młodzieży studiującej*, [w:] *Między konstrukcją a dekonstrukcją uniwersum znaczeń. Badania religijności młodzieży akademickiej w latach 1988-1998-2005-2017*, (red.) S.H. Zaręba, M. Zarzecki, Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne, Warszawa 2018.
- Štefaňak O., *Religijność młodzieży słowackiej na przykładzie diecezji spiskiej*, Norbertinum, Lublin 2009a.

- Štefaňak O., *Wartości prorodzinne i jakość srodowiska rodzinnego w świadomości młodzieży słowackiej (Na przykładzie diecezji spiskiej)*, [w:] *Wartości i postawy młodzieży polskiej*, t. 1, (red.) D. Walczak-Duraj, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009b.
- Štefaňak O., *Przemiany wartości prorodzinnych wśród młodzieży*, [w:] *Wartości w rodzinie i społeczeństwie*, (red.) T. Sakowicz, K. Gąsior, Oficyna Wydawnicza „STON 2”, Kielce 2014.
- Štefaňak O., *Religiozita mládeže v procese premien*, Univerzita Konštantina Filozofa v Nitre, Nitra 2019.
- Štefaňak O., *Wartości prorodzinne w świadomości młodzieży słowackiej w procesie przemian (2006-2011-2016)*, Zeszyty Naukowe KUL nr 1, 2020.
- Stepulak M.Z., *Postawy studentów wobec wybranych zagadnień nauczania Kościoła katolickiego w Polsce*, [w:] *Między socjologią a filozofią i teologią. Księga jubileuszowa dla Profesora Józefa Baniaka z okazji siedemdziesięciolecia urodzin oraz czterdziestolecia pracy naukowo-badawczej*, (red.) J. Kaczmarek, Wydawnictwo Nauk Społecznych i Humanistycznych im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2019.
- Szauer R., *Między potrzebą doznań a trwałością postaw. Religijność i moralność uczniów szkół średnich i studentów uczelni wyższych w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Studium socjologiczne*, Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne, Warszawa 2019.
- Szauer R., *Wpływ stylu życia na religijność młodzieży. Analiza socjologiczna*, [w:] *Religia i Kościół w świadomości katolików świeckich w Polsce i w Niemczech. Kontynuacja czy zmiana nastawienia?*, (red.) J. Baniak, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2013.
- Szymczak W., Adamczyk T., *Młodzież w kontekstach współczesnych. Rodzina. Czas. Szkoła. Kościół i katecheza*, KUL, Lublin 2022.
- Więckiewicz B., *Religia i jej znaczenie w obrazie przyszłego małżeństwa i rodziny w opinii studentów wybranych uczelni*, [w:] *Tradycja i innowacja w polu refleksji socjologii religii*, (red.) S.H. Zaręba, I. Borowik, KONTRAST, Warszawa 2016.
- Więckiewicz B., *Małżeństwo czy alternatywne formy życia w planach studentek uczelni o charakterze katolickim oraz świeckim*, [w:] *Obraz współczesnej rodziny. Teoria i badania*, (red.) B. Szluz, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017.
- Więckiewicz B., *Kultura i styl życia współczesnej młodzieży polskiej*, [w:] *Obraz rodziny i młodzieży pod koniec drugiej dekady XXI wieku. Wybrane aspekty*, (red.) M. Szast, B. Więckiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2022.
- Zaręba S.H., *Młodzi i religia – trajektorie religijności, eklezjalności, duchowości i moralności*, [w:] *Wolność wyboru czy przymus zwyczaju?*, t. II (*Młodzież akademicka w dobie pandemii o religii, duchowości i moralności*), (red.) S.H. Zaręba, W. Klimski, M. Sroczyńska, Rys, Poznań 2020.

Katolicka moralność małżeńsko-rodzinna w ocenie młodzieży akademickiej

Streszczenie

W artykule Autor analizuje przemiany w moralności małżeńsko-rodzinnej w świadomości młodzieży akademickiej w XXI wieku na podstawie wyników sondaży opinii publicznej i rezultatów badań socjologicznych przeprowadzonych w różnych środowiskach społecznych. Można by ogólnie szacować, że w środowiskach młodzieży akademickiej w Polsce około 20% badanych aprobuje wartości i normy katolickiej etyki małżeńskiej i rodzinnej, około 50% prezentuje postawy selektywne i około 30% całkowicie odeszło od tej moralności. Gdybyśmy chcieli oszacować wyłącznie postawy katolików wobec wartości i norm prorodzinnych, należałoby przyjęte wskaźniki nieco zmienić, w kierunku większej aprobaty tych norm i wartości prorodzinnych (wzrost aprobaty przynajmniej o 5%). Wszystkie proponowane oszacowania mają jedynie charakter prawdopodobny, a bardziej precyzyjne procedury obliczeń mogłyby wprowadzić nawet znaczące korektury.

Słowa kluczowe: młodzież akademicka, katolicka moralność małżeńsko-rodzinna, sekularyzacja, permisywizm moralny

Catholic Marriage and Family Morality in the Assessment of University Students

Summary

The article analyzes the transformation of marriage and family morality in the consciousness of academic youth in the 21st Century based on the results of public opinion polls and the results of sociological surveys conducted in various social settings. It could be generally estimated that in the Polish academic youth circles, about 20% of the respondents accept the values and norms of Catholic marriage and family ethics; some 50% present accept selective attitudes and about 30% have totally distanced themselves from this kind of morality. If we were to estimate only the attitudes of Catholics toward pro-family values and norms, the adopted indicators would have to be changed slightly, in the direction of a higher approval regarding pro-family norms and values (an increase in approval would be at least 5%). All the proposed estimates are only probable, and more precise calculation procedures could even bring significant corrections.

Keywords: academic youth, Catholic marriage and family morality marriage and family, secularization, moral permissivism

WIEŚCI
NEWS

